

Odborné stanovisko

Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva (ďalej ako „Stredisko“) bola doručená žiadosť Slovenskej obchodnej inšpekcie, Ústredného inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie (ďalej ako „SOI“) o zaujatie stanoviska v právnej veci namietanej diskriminácie klientov cestovnej kancelárie xxxxx (ďalej ako „cestovná kancelária“)

V zmysle § 1 ods. 2 písm. f) zákona o zriadení Strediska¹, Stredisko vydáva na požiadanie fyzických osôb alebo právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy odborné stanoviská vo veciach dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania podľa antidiskriminačného zákona². Stredisko vydáva v predmetnej veci nasledovné odborné stanovisko.

Predmet odborného stanoviska

Z informácií uvedených v žiadosti o zaujatie stanoviska vyplýva, že na SOI sa obracajú spotrebiteľia s podnetmi poukazujúcimi na reklamnú kampaň cestovnej kancelárie, ktorá vzhľadom na súčasnú situáciu s výskytom ochorenia COVID-19 ponúka zľavy na ceny zájazdov len pre zaočkovaných cestujúcich. Spotrebiteľia poukazujú na diskrimináciu tých cestujúcich, ktorí zaočkovaní nie sú.

Relevantné skutočnosti

Cestovná kancelária je spoločnosť s ručením obmedzeným zapísaná v obchodnom registri Okresného súdu Bratislava I. Medzi predmety jej činnosti patrí okrem iného prevádzkovanie cestovnej kancelárie. V rámci tejto činnosti cestovná kancelária uzatvára so spotrebiteľmi zmluvy o zájazde podľa ustanovení § 16 a nasl. zákona č. 170/2018 Z. z. zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu, niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej ako „zákon o zájazdoch“). Medzi podstatné náležitosti zmluvy o zájazde patrí dohoda na celkovej cene zájazdu. Zmluvou o zájazde sa cestovná kancelária zaväzuje za túto cenu obstarat' cestujúcemu zájazd a cestujúci sa zaväzuje dohodnutú cenu zájazdu uhradiť. Zájazdom je v zmysle definície obsiahnutej v § 3 ods. 1 zákona o zájazdoch kombinácia najmenej dvoch služieb cestovného ruchu³ zakúpených na účel tej istej cesty.

¹ Zákon č. 308/1993 Z. z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva.

² Zákon č. 365/2004 Z. z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminačný zákon) (ďalej ako „antidiskriminačný zákon“).

³ Podľa § 2 písm. a) Na účely tohto zákona sa rozumie službou cestovného ruchu: 1. preprava, 2. ubytovanie, ktoré nie je prirodzenou súčasťou prepravy a nie je určené na účel bývania, 3. prenájom motorových vozidiel alebo dvojkolesových motorových vozidiel, na ktorých vedenie sa vyžaduje vodičské oprávnenie skupiny A, alebo 4. iné

Cestovná kancelária zverejnila na svojej internetovej stránke⁴ a na sociálnych sieťach ponuku zľavy z ceny zájazdu vo výške 15%, ktorú môžu získať záujemcovia zaočkovaní proti ochoreniu COVID-19. Zdôvodnila ju svojou spoločenskou zodpovednosťou, snahou podporiť záujem Slovákov o očkovanie a záujmom, aby sa spotrebitelia cítili na dovolenke bezpečne. Podmienkami získania zľavy sú: konanie zájazdu s odchodom od 1. júla, očkovanie vakcínou registrovanou v Európskej únii, očkovanie 1. dávkou v čase do odchodu na zájazd.

Antidiskriminačná legislatíva a právne posúdenie

Zmluva o zájazde patrí medzi spotrebiteľské zmluvy, ktorých všeobecná právna úprava sa nachádza v piatej hlave zákona č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník (ďalej ako „Občiansky zákonník“) (§ 52 a nasl.). Spotrebiteľské zmluvy sú charakteristické tým, že sú uzatvárané medzi osobami v rozdielnom právnom postavení, spočívajúcom v tom, že jedna zmluvná strana – dodávateľ - koná pri uzatváraní a plnení zmluvy v rámci predmetu svojej obchodnej alebo inej podnikateľskej činnosti, kým spotrebiteľ, ktorý je druhou zmluvnou stranou, v rámci takejto činnosti nekoná. Toto rozdielne postavenie zmluvných strán sa prejavuje zvýšenou mierou ochrany spotrebiteľa ako slabšej zmluvnej strany príslušnými právnymi predpismi. Okrem už spomínanej všeobecnej právnej úpravy Občianskeho zákonníka poskytuje spotrebiteľom túto zvýšenú ochranu aj zákon č. 250/2007 Z. z. o ochrane spotrebiteľa a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (ďalej ako „zákon o ochrane spotrebiteľa“). Ten vymedzuje v ustanovení § 4 povinnosti predávajúceho, medzi ktoré zákonodarca v odseku 3 zaradil aj povinnosť dodržiavať vo vzťahu k spotrebiteľovi zásadu rovnakého zaobchádzania v poskytovaní výrobkov a služieb ustanovenú osobitným predpisom.

Týmto osobitným predpisom je antidiskriminačný zákon, ktorý upravuje uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania a ustanovuje prostriedky právnej ochrany, ak dôjde k porušeniu tejto zásady. Antidiskriminačný zákon vymedzuje jednotlivé oblasti, v ktorých je každý povinný dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania, definuje jednotlivé formy diskriminácie a vymedzuje chránené dôvody diskriminácie. Iba v prípade, ak sú kumulatívne naplnené všetky tieto definičné znaky (oblasť, forma, dôvod), pričom tieto znaky sú vo vzťahu vzájomnej podmienenosti, možno prijať dôvodný záver o porušení zákazu diskriminácie. Z podstaty antidiskriminačného zákona ďalej vyplýva, že v prípade niektorých foriem diskriminácie je potrebné skúmať aj splnenie ďalšej podmienky - existencie komparátora, teda osoby alebo skupiny osôb, voči ktorej sa porovnáva osoba, ktorá o sebe tvrdí, že s ňou je, bolo alebo by mohlo byť zaobchádzané menej priaznivo.

služby cestovného ruchu, ktoré nie sú prirodzenou súčasťou služby cestovného ruchu uvedených v prvom bode, druhom bode alebo treťom bode,

⁴ xxxxx

V prípade namietaného konania zo strany cestovnej kancelárie poukazujú spotrebiteľia na menej priaznivé zaobchádzanie vo vzťahu k možnosti získať zľavu z ceny zájazdu, pričom ako dôvod diskriminácie uvádzajú skutočnosť, že nie sú zaočkovaní proti ochoreniu COVID-19. Porovnávajú sa so spotrebiteľmi, ktorí sú proti ochoreniu COVID-19 zaočkovaní.

Spotrebiteľia teda namietajú svoju diskrimináciu pri poskytovaní služieb cestovného ruchu. Poskytovanie tovarov a služieb je jednou z oblastí chránených antidiskriminačným zákonom. Dodržiavať zásadu rovnakého zaobchádzania v tejto oblasti je povinný každý, ak sú tieto poskytované verejnosti právnickými osobami a fyzickými osobami-podnikateľmi. Podmienka identifikácie chránenej oblasti je preto splnená.

Údajné diskriminačné konanie cestovnej kancelárie má spočívať v rozdielnom zaobchádzaní so spotrebiteľmi zaočkovanými proti ochoreniu COVID-19 a so spotrebiteľmi nezaočkovanými proti tomuto ochoreniu. Je preto potrebné vysporiadať sa s otázkou, či sú tieto osoby pri výkone svojich práv v porovnateľnej situácii. Ako už bolo vyššie uvedené, predmetom zmluvy o zájazde je obstaranie zájazdu cestujúcemu - spotrebiteľovi cestovnou kanceláriou za dohodnutú cenu. Ide teda o spotrebiteľský vzťah, kde na jednej strane stojí záujem spotrebiteľa na uspokojení svojich potrieb a na druhej strane záujem cestovnej kancelárie – podnikateľa na dosiahnutí zisku. Očkovanie konkrétnej osoby proti ochoreniu COVID-19 nemá žiadny vplyv na plnenie práv a povinností z tohto zmluvného vzťahu. Nespôsobuje cestovnej kancelárii žiadne zvýšené ani znížené náklady na obstaranie predmetu zmluvy a nemá preto žiadnu príčinnú súvislosť s cenou zájazdu. Zaočkovaní aj nezaočkovaní spotrebiteľia sú preto pri uzatváraní a plnení zmluvy o zájazde v porovnateľnej situácii. Sú im však ponúkané iné cenové podmienky, ktoré sú vo vzťahu k nezaočkovaným spotrebiteľom menej priaznivé. Na tomto mieste je tiež potrebné uviesť, že cestovná kancelária nemá žiadnu zodpovednosť ani kompetencie v oblasti ochrany verejného zdravia. Cestovná kancelária deklaruje svoju spoločenskú zodpovednosť, ktorá však neodôvodňuje stanovenie rozličných zmluvných podmienok pre zákazníkov.

Ďalším definičným znakom, ktorého naplnenie je potrebné skúmať, je identifikácia chráneného dôvodu diskriminácie. Antidiskriminačný zákon vymedzuje tieto dôvody v § 2 ods. 1 antidiskriminačného zákona. Sú nimi pohlavie, náboženské vyznanie alebo viera, rasa, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotné postihnutie, vek, sexuálna orientácia, manželský stav a rodinný stav, farba pleti, jazyk, politické alebo iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, majetok, rod alebo iné postavenie alebo oznámenie kriminality alebo inej protispoločenskej činnosti. Tento výpočet dôvodov nie je taxatívny, ale demonštratívny, a to s poukazom na dôvody „iné postavenie“ a „iné zmýšľanie“. Tie totiž umožňujú rozšíriť výpočet chránených dôvodov diskriminácie aj o ďalšie, ktoré vyvstanú ad hoc pri posudzovaní jednotlivých diskriminačných situácií. V prípade ponúkanej zľavy z ceny zájazdu je rozlišovacím kritériom, ktoré odôvodňuje rozdielne zaobchádzanie so spotrebiteľmi, očkovanie proti ochoreniu COVID-19. Cestovná kancelária na základe tohto kritéria stanovuje dvom skupinám cestujúcich – „zaočkovaní“ a „nezaočkovaní“ - rozdielne cenové podmienky. Ide o jasne určiteľné vopred známe kritérium,

ktoré je skupine nezaočkovaných osôb na ujmu. Vo vzťahu k predmetu zmluvného vzťahu však nemá žiadnu logickú súvislosť. Podľa právneho názoru Strediska je preto možné toto kritérium subsumovať pod chránený dôvod „iné postavenie“. Tento záver podporuje aj judikatúra Ústavného súdu SR, napr. jeho nález sp. zn. PL. ÚS. 1/2012. Ústavný súd SR sa v tomto náleze pri výklade chráneného dôvodu „iné postavenie“ odvoláva na judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva. Podľa uvedeného nálezu: „použitý pojem ‚iné postavenie‘ totiž umožňuje zahrnúť do množiny zakázaných diskriminačných dôvodov aj ďalšie, ústavou explicitne neformulované kritériá. Pritom nemusí nevyhnutne ísť o dôvody spočívajúce vo vlastnostiach spätých s osobnostnými a inými nemennými črtami človeka (ako sa to na prvý pohľad na znenie čl. 12 ods. 2 ústavy môže javiť). Aj ESĽP na margo slovného spojenia ‚iné postavenie‘ použitého v čl. 14 dohovoru uviedol, že ochrana poskytovaná týmto ustanovením sa neobmedzuje na odlišné zaobchádzanie založené na vlastnostiach, ktoré sú osobné v tom zmysle, že by boli vrodené alebo nemenné (rozsudok z 13. júla 2010 o sťažnosti č. 7205/07 vo veci Clift proti Spojenému kráľovstvu, § 59). Môže ísť o dôvody spočívajúce na osobných voľbách odrážajúcich osobnostné rysy (traits de la personnalité) každého z nás (rozsudok zo 4. mája 2010 o sťažnosti č. 21990/08 vo veci Peterka proti Českej republike).⁵“

Posledným definičným znakom, ktorého identifikácia je nevyhnutná pre prijatie dôvodného záveru o porušení zákazu diskriminácie, je určenie jej formy. Podľa § 2a ods. 1 antidiskriminačného zákona je diskriminácia priama diskriminácia, nepriama diskriminácia, obťažovanie, sexuálne obťažovanie a neoprávnený postih; diskriminácia je aj pokyn na diskrimináciu a nabádanie na diskrimináciu. V prípade poskytovania zľavy z ceny zájazdu výlučne zaočkovaným cestujúcim napĺňa konanie cestovnej kancelárie znaky priamej diskriminácie v zmysle § 2a ods. 2 antidiskriminačného zákona. Cestovná kancelária zaobchádza s nezaočkovanými cestujúcimi menej priaznivo ako so zaočkovanými cestujúcimi, pričom tieto dve skupiny cestujúcich sú v porovnateľnej situácii.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že v prípade namietaného konania cestovnej kancelárie je možné identifikovať všetky definičné znaky diskriminácie – chránenú oblasť, dôvod, formu diskriminácie, ako i osobu komparátora, Stredisko preto konštatuje, že cestovná kancelária ponukou zľavy z ceny zájazdu výlučne pre zaočkovaných cestujúcich porušila zákaz diskriminácie.

Záver

Cestovná kancelária ponukou zľavy vo výške 15 % z ceny zájazdu pre cestujúcich zaočkovaných proti ochoreniu COVID-19 nedodržala zásadu rovnakého zaobchádzania stanovenú

⁵ Nález Ústavného súdu SR sp. zn. PL.ÚS 1/2012 z 3. júla 2013, dostupný na: <https://www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView>

v § 4 ods. 3 prvá veta zákona o ochrane spotrebiteľa v spojení s antidiskriminačným zákonom. Stanovením zľavy výlučne pre zaočkovaných cestujúcich porušila zákaz diskriminácie voči nezaočkovaným cestujúcim. Vzhľadom na predmet zmluvy o zájazde a obsah práv a povinností vyplývajúcich z tejto zmluvy sú zaočkovaní a nezaočkovaní cestujúci v porovnateľnej situácii. Cestovná kancelária napriek tomu pri stanovení cenových podmienok s jednou skupinou zaobchádza menej priaznivo ako s druhou skupinou z dôvodu, že títo cestujúci neabsolvovali očkovanie proti COVID-19. Tento dôvod je možné subsumovať pod chránený diskriminačný dôvod „iné postavenie“. Cestovná kancelária nemá žiadnu zodpovednosť ani kompetencie v oblasti ochrany verejného zdravia. Rozdielne zaobchádzanie so zaočkovanými a nezaočkovanými cestujúcimi poskytnutím zľavy výlučne tým zaočkovaným nie je možné vzhľadom na predmet zmluvy o zájazde ani rozumne odôvodniť.

Stredisko na záver upozorňuje, že jeho právny názor zodpovedá právnemu stavu ku dňu vydania odborného stanoviska (23. júna 2021) a vzťahuje sa výlučne na posudzovaný prípad. Nie každé rozdielne zaobchádzanie so skupinou zaočkovaných a nezaočkovaných osôb bude automaticky napĺňať definíčné znaky diskriminácie v zmysle antidiskriminačného zákona. Kľúčovým bude vždy vyhodnotenie, či sú zaočkované a nezaočkované osoby pri výkone svojich práv a povinností z konkrétneho právneho vzťahu v porovnateľnej situácii alebo nie.

PhDr. Silvia Porubánová
výkonná riaditeľka